

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію
Сапіги Оксани Вікторівни
ДИТЯЧІ ФЕСТИВАЛІ
ЯК АКСІОЛОГІЧНІ ІМПРЕЗИ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ,
представлену до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 034 «Культурологія»

Дитяча фестивальна творчість, яка склала об'єкт пропонованого дослідження, формує екзистенційні вектори життєтворчості — ціннісну систему, стимулює естетичне сприйняття світу та сприяє самовираженню. На цьому ранньому етапі буття особистість вчиться виявляти себе та свою унікальність, розвиває емпатію та соціальну компетентність. Відомо, що творчість розширює та збагачує світогляд дитини, сприяє розвитку критичного, творчого та проблемного мислення, що є важливими компонентами для наступних етапів життєствердження. Саме ці стратегічні вектори лягли в основу пропонованого дослідження, де аксіологічний ефект дитячого фестивального руху стає предметною координатою дослідження.

У роботі авторка поступально рухається від методологічного осмислення теми аксіології дитячої творчості у першому розділі до практичних виявів заявленої проблематики — у другому та третьому. Зокрема, культурно-історична оптика, запропонована дисертанткою у першому розділі, уможливила розгляд концепцій дитинства з урахуванням історичних, соціальних і культурних контекстів. Дисертантка актуалізує проблему формування дитячого світогляду, цінностей, способів мислення та сприйняття світу на прикладі різних аспектів дитячої культури, таких як ігри, музика, література, мистецтво, масова культура та інші культурні вияви, специфічні та конче необхідні для становлення дитини.

У другому розділі, керуючись діалогічно-процесуальною формулою «від дитини-реципієнта до дитини-творця» як віддзеркаленням неklasичної парадигми культури дитинства, авторка актуалізує дитинство як період у житті людини, у якому активно задіяно процеси творчості, дослідження та конструювання знань. Замість традиційного уявлення про дітей як пасивних

отримувачів інформації, ця концепція дала можливість авторці моделювати патерн дитини як активного учасника культурного життя, з власним універсумом та уявленнями про природу творчості.

На думку дисертантки, завдячуючи фестивальному рухові, дитина активно взаємодіє з навколишнім середовищем, експериментує і здобуває нові знання. Діти не лише сприймають культуру, а й активно впливають на її формування своїми діями та творчими ідеями. Ця неklasична парадигма підкреслює важливість творення стимулюючого фестивального середовища, яке сприяє розвитку дитячої творчості, фантазії й інноваційного мислення, яке включає можливості для самостійного дослідження, гри, мистецтва, колективної співпраці та взаємодії з дорослими і ровесниками.

Для дисертантки дитячий фестиваль, його перформативна компонента є своєрідним інтерактивним простором, де діти — активні учасники та співтворці події. Фестиваль в аспекті перформативних практик стає можливістю для дітей виразити себе, виявити свої таланти, ідеї та створити власну культурну присутність та ідентичність. Перформативний підхід покладає акцент на саму дію та процес виступу, а не на результат або продукт. Усе це сприяє створенню динамічного середовища, де діти можуть спілкуватися, співпрацювати, ділитися ідеями та надихатися одне одним.

У третьому розділі у практичній площині розглянуто дитячі фестивалі та фестивальні рухи в міжнародній та національній проєкції. Авторка наголошує, що дитячі фестивалі відіграють важливу комунікативну роль у сприянні культурному обміну, взаєморозумінні та співпраці між дітьми з різних країн. Вони створюють унікальні можливості для дитячого творчого виявлення, обміну досвідом та навичками, а також розширення світогляду через зустріч з іншими культурами. Це допомагає зближувати людей з різних країн, сприяє культурному діалогу та розбудові толерантного світу. Дисертантка активно долучилася до становлення дитячого фестивального руху як в Україні, так і за її межами. Фестивальна агенція «АртФестЦентр», членкинею якої є авторка дисертації, упродовж останніх десяти років провела понад пів сотні фестивалів і форумів дитячої творчості в Україні та за її

межами. Саме цей досвід ліг в основу аналітичного розділу дослідження, що репрезентує та узагальнює значну практичну компетентність авторки.

Попри загалом позитивне враження від дослідження, маю низку зауваг та запитань, найбільш суттєвими є такі:

1. Назва дисертаційного дослідження п. Оксани Сапіги «Дитячі фестивалі як аксіологічні імпрези сучасної культури», проте у тексті дисертації словосполучення «ціннісні / аксіологічні імпрези» зустрічається лише тричі (с. 19, с. 94, с. 128). Здобувачка наголошує, що «Ціннісними імпрезами в дослідженні постають культурно-мистецькі події, святкування, зокрема, за контекстним наповненням дисертаційної розвідки — це міжнародні та вітчизняні дитячі фестивалі, фестивально-конкурсні рухи для дітей та проекти, які представлені фестивальною мапою, реалізованою на майданчиках: «Різдв'яні вечори в Лапландії» (Фінляндія, 2020), «New Star Rudaga 2019» (Латвія), «Перлини мистецтва» (Україна, Львів), «Сузір'я талантів в Україні» (Україна, Київ) тощо» (с. 19).

Поясніть, будь-ласка, як Ви тлумачите поняття «ціннісні імпрези», адже виходячи з Вашого твердження, будь-яку культурно-мистецьку подію чи святкування можна класифікувати як «ціннісну імпрезу». Якою типологізацією чи класифікацією Ви користувались, обираючи за приклади «ціннісних імпрез» такі заходи, як «Різдв'яні вечори в Лапландії» (Фінляндія, 2020), «New Star Rudaga 2019» (Латвія), «Перлини мистецтва» (Україна, Львів), «Сузір'я талантів в Україні» (Україна, Київ)? Адже у Вашій роботі не зазначені хронологічні та територіальні межі. Виникає питання: невже за останні декілька років у світі не відбувалось інших дитячих заходів, які можна було б класифікувати як «ціннісні імпрези»?

2. У контексті характеристики об'єкта та предмета дослідження, джерельної бази й основної проблеми роботи дослідниці слід було б чітко визначити та обґрунтувати основні поняття, що використовуються у дисертації. Наприклад, певна термінологічна невизначеність, а часом і плутанина, відчувається на рівні вживання у тексті поняття «культура дитинства», як-от: «концепт» (с. 18, с. 24, с. 27, с. 75...), «самодостатня

міжгалузева поліметодична дослідницька програма» (с. 5), «методологічний ресурс» (с. 27), «міжпредметний інструментарій» (с. 29, с. 75), «культуротворчий чинник» (с. 33), «окрема субкультура» (с. 49), «культурна універсалія» (с. 75), «поняття» (с. 75, с. 99, с. 179) тощо.

У висновках до першого розділу авторка зазначає, що «культура дитинства» є концептом, який «перетворюється на міжпредметний інструментарій, поєднуючи ракурс культурно-історичної динаміки дитинства та теорії дитинства в один методологічний комплекс-концепт» (с. 75). Проте питання, яким саме чином авторка прийшла до таких висновків, за допомогою яких сутнісних класифікаційних ознак їй вдалось визначити «культуру дитинства» як концепт, залишилось відкритим.

Хочеться побажати здобувачці визначитись з авторською позицією та уточнити визначення, додавши до нього саме характеристичні, стрижневі, визначальні ознаки, адже поняття «культура дитинства» використовується дисертанткою у формулюванні мети, об'єкту, предмету та завдань дослідження.

3. У тексті дисертації зустрічаємо фрагменти, що стосуються теми опосередковано, зокрема: фрагмент тексту щодо історичного екскурсу до архаїчних та античних моделей культури та «дитиновбивчих культурних стилів» (с. 31–33, с. 52–53, с. 91, с. 92–93) або переповідання здобувачкою праць та бестселерів інших авторів (с. 39–41, с. 41–42, с. 43, с. 46–47, с. 86–87) чи розлогі цитати (с. 42, с. 44) тощо.

Також у контексті теми дослідження видаються надто розлогими, особливо в другому розділі дисертації, який має назву «Дитячий фестиваль у проекції культурології дитинства: концепти та форми», розмірковування авторки щодо дитинства, концептів, гри, перформативності тощо, оскільки з 49 сторінок другого розділу безпосередньо дитячим фестивалям присвячено щонайбільше 8–9 сторінок.

До суто технічних зауважень мусимо віднести такі:

1. Не вказано DOI статті «Дитячий фестиваль як перформативний феномен», що опублікована 2022 р. у фаховому науковому виданні, хоча,

згідно Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, статті, опубліковані після того, як цей Порядок набрав чинності, наведення DOI статті є обов'язковим.

2. Також відсутній обов'язковий додаток до дисертації (пункт 13 Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року), в якому повинні бути наведені список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації.

3. Дещо засмучує неуважність авторки при оформленні першого розділу дисертації. Зокрема, це наявність «розділів» у першому розділі. Так, Розділ 1 «Культурологія дитинства як методологічний ресурс досліджень дитячої культури» містить в собі розділ «Культурологія дитинства» і розділ «Концепції культури дитинства в культурно-історичній оптиці».

Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що в рецензованій праці вирішено складні та актуальні питання дитячого фестивального руху. Зміст дисертації переконливо засвідчує, що її авторка здійснила ретельний і всебічний аналіз джерел з обраної проблематики. Робота виконана на значному науково-теоретичному та методологічному рівнях, що дозволило авторці дійти значних теоретичних узагальнень. Мета та завдання, що поставлені у вступі, досягнуті та знайшли відображення у висновках. Основні положення дисертації апробовано авторкою у публікаціях, а також на міжнародних та всеукраїнських конференціях. Відтак Сапіга Оксана Вікторівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії (кандидата культурології) за спеціальністю 034 — «Культурологія».

Доктор мистецтвознавства,
професор,
директор Інституту проблем сучасного мистецтва
НАМ України

І. Б. Савчук